

Trouble score

LUANDA CASELLA

Passie voor het semiotisch vierkant

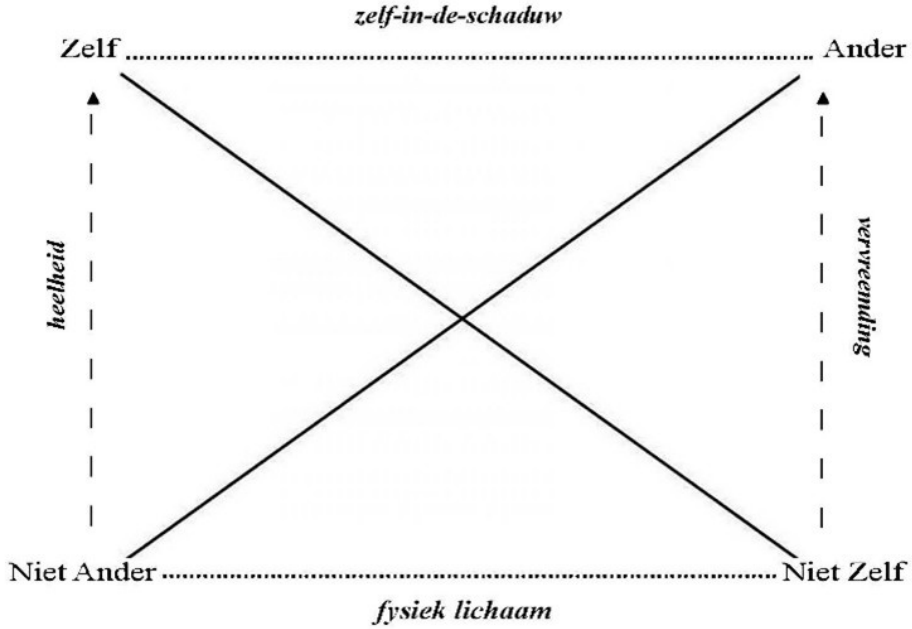

Klaas Tindemans
Gezien op 03 oktober 2025
NTG Minnemeers, Gent

Luanda Casella en haar broer Pablo lijken in hun nieuwe voorstelling ‘Trouble Score’ terug te grijpen naar de ‘toegepaste taaltheorie’ van ‘Short Of Lying’, haar debuut uit 2018. Ook nu legt ze de vertelstructuren van een traumatisch verhaal bloot met schema’s uit de semiotiek. Toch veranderde er sinds ‘Short Of Lying’ veel in haar werk. Het is minder nadrukkelijk filosofisch, meer lichamelijk, speelser ook. De poëtische vertelling is hechter verweven met een reflectie op meta-niveau. Een familiaal conflict, dat jaren aansleept, een psychedelische trip die goed fout gaat, en het semiotisch vierkant van Algirdas Greimas: dat zijn de ingrediënten van het ‘theaterconcert’ van de Casella’s, met ingenieus laserlicht en tekstanimatie erbovenop.

07 OKTOBER 2025

Het semiotisch vierkant is een schema waar enkel taal- en literatuurwetenschappers – en een enkele cultuurfilosoof – mee vertrouwd zijn. De Litouws-Franse linguïst Algirdas Greimas bedacht dit schema – een vierkant met diagonalen – om het ontstaan van betekenis uit taaltekens (woorden) overzichtelijk te maken.

Bovenaan het vierkant plaatst men links en rechts twee woorden die elkaars tegengestelde zijn. Het zijn binaire oppsities als zelf/ander, mannelijk/vrouwelijk, trauma/heling. Onderaan het vierkant komen dan – in omgekeerde volgorde – de ontkennende woorden, dus bijvoorbeeld Niet Zelf + Niet Ander. De diagonaal geeft dus een tegenspraak weer: je kan niet tegelijk een Ander en niet een Ander zijn, je kan niet tegelijk Zelf en Niet Zelf zijn. De verticale zijden van het vierkant geven dan weer een gevolg of een implicatie weer. Niet Ander leidt naar Zelf, Niet Zelf naar Ander. Daar kunnen andere begrippen mee verbonden worden zoals 'heelheid' (de verbinding Zelf + Niet Ander) of 'vervreemding' (Ander en Niet Zelf). De lijnen die de woorden verbinden kunnen zo meer complexe betekenissen doen ontstaan, of zelfs het geraamte van een verhaal. Als je immers Zelf en Ander verbindt krijg je 'zelf-in-de-schaduw' of 'persona', de verbinding Niet Zelf + Niet Ander verwijst dan naar het fysieke lichaam.

Dat technische concept is de rode draad in 'Trouble Score' met de begrippenparen 'Zelf/Ander' en 'Trauma/Heling' als het semiotische basismateriaal. In 'Trouble score' dient Casella zo bij wijze van spreken een maaltijd op terwijl ze tegelijk het recept uitlegt, en ook nog eens alle nutritionele, agronomische, economische én zintuiglijke aspecten van de ingrediënten toelicht.Die maaltijd bestaat hier uit een vertelling die ze samen met haar broer verlevendigt met muziek. De vertelling blijft de hoofdzaak, maar door het meta-verhaal dat ze eraan toevoegt is de impact toch anders. Nu grijpt theater vandaag wel vaker naar zo'n meta-verhalen. Makers sleutelen dan aan het perspectief van de toeschouwer door de uitgesproken betekenis en de getoonde betekenis (taal en beweging, taal en beeld) niet helemaal (of helemaal niet) te laten overlappen. Dat dwingt toeschouwers om gehoor en gezicht voortdurend weer op elkaar af te stemmen, na elk teken. Luanda Casella doet dat echter uiterst systematisch, en legt haar manipulaties dan ook nog eens uit. Haar verhalen krijgen daardoor een gelaagdheid die je bij een zuiver zintuiglijke ervaring zelden meekrijgt. Toch prikkelt Casella die zintuigen ook, in hoge mate zelfs. Een zuiver cerebrale voorstelling is dit dus niet.

Het drietal tracht samen inzicht te krijgen in de chaos van hun verknoopte levens. Hun familie lijkt wel een geheim genootschap.

De opstelling is simpel, een soort *booth* in het midden van de scène, met allerhande elektronische apparatuur, enkele gitaren en een batterij percussie. Achteraan een projectiescherm, niet alleen voor de Nederlandse boventitels, maar bijvoorbeeld ook om een semiotisch vierkant te tonen. Op stevige beats komen zus en broer Casella op, prutsen wat aan de knopjes en beginnen een gesprek. Pablo heet hier Fixer, Luanda heet Outcast. Een nerveuze familie. Bovendien praat een overleden zus die luistert naar de naam Leader mee. Die hoor je niet, ze is enkel aanwezig in de geprojecteerde woorden. Zij tekent het vierkant. Wouter Van Nes zorgde voor deze kalligrafische animatie. Het drietal tracht samen inzicht te krijgen in de chaos van hun verknoopte levens. Hun familie lijkt wel een geheim genootschap. Wanneer Leader een vierkant trauma/heling tekent, dat uitdeint in een waterval aan betekenisvolle taal, haalt zij Healer erbij (met de stem van Luanda). Deze zet een ritueel op, met de broer, de zussen, en andere zoekende individuen. Hij laat hen kennismaken met psychotrope stoffen die hij aantreft in de natuur. In de loop van de voorstelling zullen de deelnemers telkens op een 'hoger' *level* belanden, met steeds krachtiger psychedelische middelen. Healer klinkt charismatisch en bezwerend, zijn stem is al helend op zich – dat denken ze toch allemaal. Samen willen ze de 'schaduwen van zichzelf' vinden, ergens tussen 'zelf' en 'ander' dus, op een plek in het woud, ver van de materiële wereld.

Tijdens deze tocht naar een soort nirvana verandert de theatrale omgeving ingrijpend. Met laserlicht en rook creëert lichtontwerper Nick Verstand ruimtes die tastbaar lijken: een hemel met wolken die tot in het publiek reikt, een kegel, een *teepee* rond beide spelers, met onrustig bewegende randen op de vloer, alsof de wind er doorheen waait. In die krimpende en uitdijende ruimte gaan de opgeroepen personages in trance, maar de Casella's vertellen het in alle nuchterheid, met *ambient* als sonore achtergrond. Of met krachtige percussie, even niet elektronisch.

Parallel met dit hallucinogeen ritueel, voltrekt de dode Leader een diepgravende analyse van de familie, tegen de achtergrond van een Braziliaanse samenleving die na 1985 in het reine moest komen met de militaire dictatuur. 'Mother Martyr' en 'Father Trickster' overrompelden hun kinderen met gewelddadige verhalen, en vochten tegelijk een metaforische strijd uit met elkaar. Als het verbale geweld in fysiek geweld omslaat komen de diepe trauma's van deze familie (en van Brazilië als postkoloniale ruïne) bloot te liggen. Geheimen komen boven. Het gaat over ballingschap als een traumatische ervaring. In weer een semiotisch vierkant lichten pijnlijke betekenissen op op de as ballingschap/terugkeer en hun tegengestelden. Het gaat dan over dwaalwegen, over zoeken naar een bestemming, letterlijk en figuurlijk een plek om te bestaan, over ontheemding.

Achter deze spoedcursus 'semiotiek & structuralisme' schuilt vooral een moeilijke omgang met de dood, met vergankelijkheid van levens, lichamen en van de betekenissen die we eraan hechten.

In een laatste beweging neemt de ziekte (van Leader) het over. De wereld die de Casella's wilden oproepen, in licht, muziek en taal, begint uit elkaar te vallen. De taal desintegreert letterlijk, de laatste semiotische vierkanten (dood/wedergeboorte, versplintering/samenhang) die Leader probeert te tekenen lossen op in asse die verstuift. De pixels kleven niet meer aan elkaar,letters lossen op in zwarte mist. Men ontwaakt uit de psychedelische droom, de spiritisten koesteren de illusie van heling. Ze bidden voor een nieuwe vrijheid, voorbij de dood.

Deze beschrijving klinkt donkerder dan de voorstelling aanvoelt, want in het spel van de Casellas zit ook een licht cynische vrolijkheid: Luanda's psychedelische stemmetjes, Pablo die een gevoelige folksong zingt , ironische geluiden in de electronica, en finaal een aanstekelijk dansje, helemaal weg van de apparatuur, recht in ons gezicht. De dood is verdwenen, weggevaagd van het witte scherm.

Achter deze spoedcursus 'semiotiek & structuralisme', die niet zou misstaan op een wetenschapsfestival, schuilt echter vooral een moeilijke omgang met de dood, met vergankelijkheid van levens, lichamen en van de betekenissen die we eraan hechten. De moeilijkheid zit zeker ook in de machtsstructuren die dit alles beheersen en waarop we enkel kunnen reageren – dat is het credo van de Cassella's, lijkt mij – door verhalen te vertellen. Verhalen met een transparante structuur – zodat je ook een machtsstructuur blootlegt – maar ook verhalen die in de krochten van het onderbewuste graven, al dan niet geholpen door chemicaliën. Die paradox is fascinerend, je weet niet goed wat je gezien of gehoord hebt, terwijl je applaudisseert voor 'Trouble Score'.

Critici van Greimas vonden dat in zijn schema's de factor tijd – die structuren doet veranderen – afwezig was, dat hij de stap van (verbale) betekenis naar vertelde handeling niet goed kon zetten, met zijn theorie. Luanda Casella tracht dit op te lossen door de vergankelijkheid in te bouwen, verbrokkeling van pixels, verhaspeling van geluiden, grillig licht en donker. Dat lukt uitstekend. Ondanks (of juist dankzij) alle theorie is 'Trouble Score' een gevoelige, sensuele voorstelling over de eindigheid van het leven. Je trilt mee, in je lijf en in je brein.